

6.3.2006

Dnro 16/5/06

Ratkaisija. Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön kirje 19.1.2006

LAUSUNTO EHDOTUKSESTA UUDEKSI VALMIUSLAIKSI

Oikeusministeriö asetti 17.12.2003 toimikunnan uudistamaan valmiuslakia. Tavoitteena oli saattaa valmiuslaki kaikilta osin vastaamaan perustuslain vaatimuksia. Ministeriö on varannut muun muassa oikeusasiamiehelle mahdollisuuden antaa lausuntonsa valmiuslakitoimikunnan 16.12.2005 antamasta mietinnöstä (KM 2005:2).

Rajoitun lausunnessani ainoastaan yleisesti käsittelemään eräitä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä näkökohtia, jotka toimikunnan mietinnössä onkin otettu huomioon.

Valmiuslain tarkoituksena on lakiehdotuksen 1 §:n mukaan ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Vaikka lain toimivaltuussäännöksiä sovellettaessa joudutaankin puuttumaan moniin perusoikeuksiin, pyritään samalla myös turvaamaan muita perusoikeuksia ja luomaan laillinen perusta viranomaisten erityistoimivaltuuksille poikkeuksellisissa oloissa.

Valmiuslain toimivaltuuksia koskevassa uudessa sääntelyssä on pyritty täsmentämään säännösten kirjoitustapaa. Myös toimivaltaisista viranomaisista säädetään nykyistä tarkemmin. Tätä voidaan pitää myönteisenä kehityspiirteenä, koska kysymys monilta osin perusoikeuksien rajoituksista.

Tärkeää on myös lakiehdotuksen 4 §:n välttämättömyys- ja suhteellisuusperiaatteen korostaminen. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytön tulee perustua aina välttämättömään tarpeeseen ja niiden tulee olla oikeasuhtaisia lain tarkoitukseen nähden. Nämä periaatteet tulee ottaa huomioon myös valmiuslain toimivaltuuksia käytettäessä. Sääntelyn oikeasuhtaisuuden ja hyväksyttävyyden takaamiseksi on asianmukaista, että poikkeusoloja koskeva lainsäädäntö valmistellaan huolellisesti jo normaalioloissa. Kriisitilanteessa valmistellut säännökset

saattaisivat olla ylimitoitettuja ja tarpeettoman paljon perusoikeuksiin puuttuvia.

En katso aiheelliseksi kommentoida lähemmin lakiehdotuksen II osaan sisältyviä eri hallinnonalojen toimivaltuuksia poikkeusoloissa. Näidenkin toimivaltuuksien sääntelyä koskee se yleinen vaatimus, että perusoikeuksien rajoitusten tulee olla aina välttämättömään tarpeeseen perustuvia ja tilanteeseen nähden oikeasuhtaisia.

Oikeusasiamies Lauri Lehtimaja kiinnitti valmiuslainsäädännön tarkistamistyöryhmän mietinnöstä 22.8.1997 antamassaan lausunnossa huomiota siihen, että valmiuslaki valtuuttaa valtioneuvoston asetuksen nojalla rajoittamaan silloisen hallitusmuodon turvaamia perusoikeuksia. Ehdotettu uuden valmiuslain sääntely ei enää perustu eduskunnan perustuslakivaliokunnankin arvostelemalle lainsäädäntövallan delegoinnille. Ehdotetussa uudessa järjestelmässä poikkeusolojen toimivaltuudet on nostettu lain tasolle. Ehdotetun uuden valmiuslain nojalla annettavat asetukset eivät enää sisältäisi lailla säädettäväksi kuuluvia asioita vaan asetukset olisivat perustuslain 80 §:n mukaisia (s. 40).